

INSTITUT
PRO POLITIKU
A SPOLEČNOST

Digitální Česko se blíží, ale pomalu

POLICY BRIEF / BŘEZEN 2018

KAREL SÁL

WWW.POLITIKASPOLECNOST.CZ

OFFICE@POLITIKASPOLECNOST.CZ

Digitální Česko se blíží, ale pomalu

Policy Brief – Karel Sál, březen 2018

Institut pro politiku a společnost uspořádal 15. února 2018 konferenci Digitální Česko, na které vystoupili zástupci státu, tuzemští experti, čeští europoslanci a další hosté, mezi jinými například eurokomisařka Věra Jourová nebo bývalý estonský premiér Taavi Rõivas. Právě Estonsko, nejmenší pobaltská republika, se již několik let velmi houževnatě prezentuje jako vlastník nejpropracovanějšího e-governmentu na světě. Není důvod nevěřit. Estonská cesta nám může být bezesporu dobrou inspirací v tom, jak chodí státní správa a samospráva v Česku zlevnit, racionalizovat, zefektivnit a zpříjemnit užívání veřejných služeb všem občanům. Seznáme se proto s historií rozvoje digitální státní správy v Estonsku, abychom mohli určit, jaké další kroky by měla podniknout Česká republika na cestě k vybudování funkčního e-governmentu.

Těžké začátky bez výmluv

Po znovuzískání nezávislosti v roce 1991 hledalo Estonsko novou identitu. Jedním z jejích pilířů se stal rozvoj otevřené a elektronizované státní správy. Důležitým momentem bylo zavedení internetu v roce 1992 (stejně jako v Československu), čímž také poprvé vznikla národní doména „.ee“. Dnešní podoba estonského e-governmentu je ale výsledkem celých 22 let kontinuálního vývoje. Žádná ze současných 15 on-line služeb (eesti.ee, Gateway, e-Banking, e-Tax Board, e-Cabinet, m-Parking, e-Geoportal, e-School, e-Ticket, e-Police, i-Voting, e-Notary, e-Business, e-Health, e-Prescription a e-Residency) by nebyla ovšem nebyla vytvořena, nebýt širokého politického konsenzu, vizionářského přístupu estonské vlády a velmi otevřeného přístupu úředníků i samotných občanů Estonska.

Na konferenci Digitální Česko prozradil Taavi Rõivas strategii, kterou se estonská vláda při budování státní správy pro 21. století řídila: „*Vytvořili jsme natolik levnou a bezpečnou platformu, že komerční sektor přešel na naši autentizační technologii.*“ Stát tak poskytl základ, na kterém mohlo vzniknout celé odvětví elektronických služeb, a provedl standardizaci a unifikaci elektronického prostředí. To je bezpochyby diametrálně odlišný přístup, než jaký zvolila Česká republika. Představte si, nakolik je pravděpodobné, že byste v internetovém bankovníctví komerčního subjektu používali státní autentizaci z datové schránky. Estonsko na sebe v první fázi převzalo veškerá rizika a náklady, čímž vytvořilo předpoklady pro jednotné a přehledné prostředí. A to je právě onen vizionářský přístup, který se ostatně táhne jako červená nit celou historií estonského e-governmentu.

Důležité také bylo, že estonská digitalizace vždy měla svého charismatického mluvčího, který dokázal národu sdělit, proč je elektronizace všech složek státní správy nutná a žádoucí. Iniciátorem reformy státní správy byl premiér Mart Laar, který úřad zastával v letech 1992-1996 a 1999-2002. Krom hlubokých ekonomických reforem vláda započala řadu projektů, které měly odpolitizovat a decentralizovat státní správu a zavést dostupné elektronické nástroje. V roce 1996 prezident Lennart Meri veřejnosti představil program „*Tiigrihüpe*“ (tygří skok), jehož cílem bylo vybavit počítači a internetovým připojením všechny státní instituce. Rovněž byly zřízeny speciální výukové kurzy pro občany a zavedena povinná výuka informatiky na základních a středních školách.

Zákony jsou potřeba

Složitým, ale zcela stěžejním krokem bylo legislativní zakotvení e-governmentu. V roce 1998 byly parlamentem přijaty principy estonské informační politiky (Infopoliitika põhialustes) a komplex zákonů, které zaručovaly elektronickým dokumentům rovnocenné postavení s klasickými papírovými formuláři. To byl důležitý psychologický moment, který veřejnosti ukázal, že existuje také něco jiného než fronty na úřadech a papíry s razítkem. Nadměrný důraz a fixace na papírovou dokumentaci vytváří v české státní správě a samosprávě paradoxní situace. Mnoho úřadů nyní vede agendu vlastně dvakrát. Jednou elektronicky, jelikož to vyžadují zákony, nařízení či strategie vlády, a po druhé v papírové verzi pro jistotu, jelikož elektronický dokument stále není v ČR obecně považován za rovnocenný.

Přínosům digitalizace a odklonu od tradičních nástrojů byrokracie se na únorové konferenci věnoval i premiér Rõivas: „*Je třeba říci, že pokud je elektronický systém dobře postaven, jsou data chráněna mnohem lépe, než když je skladujete off-line na papíře.*“ Právě změna chápání papírového dokumentu jako stavebního prvku úřednické práce by státní správě velmi pomohla. Současná praxe podvojně evidence je vysoce neefektivní, finančně a časově náročná, a navíc u pracovníků státní správy a samosprávy může delegitimizovat snahy o elektronizaci, jelikož jim nepřináší nic víc než práci navíc. Jedním z hlavních pilířů estonské e-identity je zákon o telekomunikacích (Telekommunikatsiooniseadus) z roku 2000, který každému občanovi přiznává legislativní právo na přístup k internetu. Dokud nebude stejný zákon platit i v Česku, občan nebude mít žádnou právní záruku toho, že elektronické nástroje bude moci vždy a plně využívat. Důležitým krokem je

tedy učinit z přístupu k internetu základní právo občanů České republiky.

V Estonsku se v rámci digitalizace přizpůsobovala tomuto procesu postupně i infrastruktura. V roce 2001 se stal důležitým milníkem projekt X-Road, který propojil všechny již existující informační databáze, což státu umožnilo efektivně dohledávat a sdílet potřebné informace, čímž došlo k výraznému snížení požadavků na zapojení občanů. Ve stejném roce vzniká platforma e-Citizen pro přístup ke službám a pro kontrolu ohledně nakládání s osobními údaji. Následně Estonsko plošně zavedlo v roce 2002 elektronické občanské průkazy (Eesti ID-kaart). Podobná platforma občanských průkazů s čipem nyní vzniká i v ČR. Státní instituce budou od 1. července 2018 povinně poskytovat data do Portálu občana. To, co Estonsko udělalo již před 16 lety, bude tak konečně zavedeno do praxe také u nás.

Do výše uvedeného komplexu opatření patří i zcela bezplatné veřejně dostupné wi-fi sítě, které umožňují být on-line opravdu všem. Provoz první veřejné wi-fi sítě byl v Estonsku zahájen v roce 2001 a dnes dosahuje počet přístupových bodů (pokrývajících primárně veřejná místa, jako jsou kavárny, hotely, nemocnice, školy či čerpací stanice) téměř dvou a půl tisícům. Šíření bezplatného internetu v hlavním městě ČR měla v minulých letech zajistit iniciativa Praha bezdrátová. Projekt však skončil fiaskem, které stálo Pražany přibližně 400 milionů korun. Problémem při realizaci obdobných projektů je kromě nedostatečného managementu také fakt že, povinnost státu zaručit všem občanům základní přístup k internetu zdarma, není prozatím pro většinu populace v České republice prioritou číslo jedna.

Češi stále tápou

To, že v Estonsku fungují digitální veřejné služby již desetiletí a v Česku se o jejich

zprovoznění v mnoha případech teprve mluví, je častým tématem veřejných diskuzí. Zástupci státu – Vladimír Dzurilla, zmocněnec vlády pro oblast IT, a Ondřej Felix, poradce v oblasti eGovernmentu – tak čelili na konferenci Digitální Česko kritice současného stavu e-governmentu v České republice. Oba pánové se proto snažili představit to, čeho již bylo dosaženo a jaké jsou vize do budoucna. Ondřej Felix uvedl, že dnes již občané mají díky výpisu z datové schránky možnost zjistit například to, jaký úřad si o nich vyhledával informace. To ovšem neznamená, že by měli lidé v ČR své osobní údaje plně pod kontrolou. V současnosti totiž nemohou občané před úřady skrýt část informací tak jednoduše, jako je to možné právě v Estonsku, kde aplikace dovoluje zcela skrýt například informace ohledně zdravotního stavu.

Je zřejmé, že Česká republika nabrala v oblasti digitalizace ohromný skluz, který se projevuje na výkonosti státní správy a samosprávy. Navíc dosavadní elektronizační praxe nebyla zdaleka ideální a dnešní političtí představitelé a další zodpovědní zástupci státu mají často svázané ruce závazky z minulosti. Musí se totiž vypořádávat s mnohdy velmi nevýhodnými a někdy dokonce nevyhovujícími smlouvami, což do značné míry blokuje unifikaci a centralizaci českého e-governmentu.

Za velmi pozitivní krok směrem kupředu lze považovat zřízení nové centrální autority pod Úřadem vlády ČR, která bude v rámci svého mandátu disponovat výraznou exekutivní pravomocí. Centralizace přístupu k digitalizaci Česka je nezbytná. Vláda tímto krokem de facto naplnila prázdné místo po ministerstvu informatiky, které bylo zrušeno v roce 2007. Digitální agenda je úzce propojena s evropskými agendami, a proto dává větší smysl zřízení právě funkce koordinátora digitální agendy ČR pod záštitou Úřadu

vlády nežli například opětovné zřízení samostatného ministerstva. První krok tedy můžeme považovat za dobrý příslib, ale další neméně ambiciózní kroky musí následovat co nejrychleji. Je totiž jasné, že chce-li Česko obstát v konkurenčním prostředí globalizovaného světa, nemůže ztrácet další čas.

Zhodnocení

Estonský e-government nevníkl ze dne na den. Nezbytnou podmínkou pro úspěšné vybudování digitální státní správy byla shoda napříč politickým spektrem. Druhým kruciólním faktorem pak byla implementace komplexního legislativního rámce, který skutečně umožňuje vyměnit papír za elektronická data. Třetím krokem bylo vytvoření otevřeného centrálního informačního systému, který umožnil rychlé a jednoduché sdílení dat mezi státními institucemi navzájem. U tohoto zásadního kroku zatím Česká republika pokulhává. Dokud ale nebude sjednocení všech databází dotaženo do konce, není možné posunout digitalizaci v zemi dále.

V tuto chvíli z veřejných peněz platíme tisíce databází, které obsahují množství osobních údajů obyvatel ČR. Kvůli jejich nepropojenosti však úřady nemají možnost s těmito databázemi efektivně pracovat, a stejné informace jsou tak po českých občanech vyžadovány znovu a znovu. Úrovně digitalizace státní správy, které bylo v Estonsku dosaženo v roce 2001, je bezesporu možné dosáhnout i v České republice. Máme ale 17 let zpoždění, a čeká nás tak opravdu hodně práce.

Zdroje:

Aklassar, A., Volkamer, M. (2007): *E-Voting and Identity*. Paper of First International Conference VOTE-ID 2007. (4. – 5. října 2007). Bochum: Springer.

Alvarez, M. R., Hall, T. E., Trechsel, A. (2009): „Internet Voting in Comparative Perspective: The Case of Estonia.“ *Political Science & Politics*. Vol. 42, No. 3, s. 497-505.

Barrad Esteve, J. B., Goldsmith B., Turner, J. (2012): *International Experience with E-Voting*. International Foundation for Electoral Systems. Washington: IFES. [[online](#)].

Digitální Česko (2017): 2. část: eGovernment. Záznam z konference proběhlé 15. února 2018 [[online](#)].

Reterová, S. (2012): „Hlasování prostřednictvím internetu a mobilního telefonu v Estonsku funguje.“ *Naše společnost*. No. 2, s. 35-42.

Vassil, K. (2016): *Estonian e-Government Ecosystem: Foundation, Applications, Outcomes*. BACKGROUND PAPER: Digital Dividends. University of Tartu. [[online](#)].